

จาก Creative
Economy ...
ถึง Bangkok :
Creative City

ในแผนงานพัฒนาเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ของประเทศ ได้กำหนดโครงการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ หรือ Creative City เพื่อรองรับแผนงานดังกล่าวขึ้น โดยอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ หรือ TCDC ในสังกัดของสถาบันบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (สปร.) สำนักนายกรัฐมนตรี และได้กำหนดให้กรุงเทพฯ เป็นเมืองสร้างสรรค์ต้นแบบแห่งแรกในประเทศไทย ดังที่ได้นำเสนอข้อมูลเบื้องต้นต่อสมาชิกใน ACT ฉบับที่ผ่านมา เราลองมารีบทฟังรายละเอียดของโครงการจาก คุณกิตติรัตน์ อดิพนธ์ ผู้อำนวยการฝ่ายส่งเสริมและพัฒนาการออกแบบ ศูนย์สร้างสรรค์การออกแบบ TCDC ว่าโครงการนี้จะมีประโยชน์ต่อสังคมไทยอย่างไร และมีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการวิชาชีพในแง่มุมใดบ้าง

ACT : ขอเรียนถามความเป็นมาของโครงการ Creative City โดยสรุป

คุณกิตติรัตน์ : ขอย้อนกลับไปเริ่มต้นเรื่องว่า โครงการเมืองสร้างสรรค์ หรือ Creative City มาจากนโยบายสำคัญของภาครัฐ เรื่อง Creative Economy หรือ เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ ความจริงแล้วเป็นสิ่งที่เราทำมาตั้งแต่ 4 ปีที่แล้ว โดยทำในเรื่องของ Creative Economy แต่ในสมัยก่อนจะใช้คำว่า Value Creation เพราะเป็นรูปธรรมมากกว่า เพราะการที่เราจะบอกกับคนไทยว่าให้ลุกขึ้นมาเปลี่ยนวิธีการทำงานเป็นเรื่องที่ยากถ้าเป็นการพูดเพียงนามธรรมและขอขยายความเพิ่มเติมในส่วนของ Value Creation ว่า เราพยายามผลักดันให้ผู้ประกอบการนำสิ่งที่เป็จุดเด่นของตนเองมาผสมผสานกับสินทรัพย์ทางวัฒนธรรมและเทคโนโลยี เพื่อสร้างให้เกิดเป็นนวัตกรรม เป็นธุรกิจใหม่ สินค้าใหม่ หรือบริการใหม่ให้เกิดขึ้น ซึ่งจะมีสมการที่ง่ายมากคือ ทักษะบวกกับเทคนิคพิเศษของตนเอง และบวกด้วยเทคโนโลยี ผลจะได้เป็นธุรกิจและบริการ

ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้โครงการนี้สำเร็จคือ เราต้องนำโครงการนี้ไปเสนอให้ สศช. หรือ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเห็นด้วยและบรรจุในแผนพัฒนาประเทศให้ได้ เพราะช่วงหลายปีที่ผ่านมารัฐบาลเราเปลี่ยนแปลงบ่อยมาก และการนำโครงการไปผูกกับรัฐบาลใดรัฐบาลหนึ่งคงสำเร็จได้ยาก คงทราบดีว่าหน้าที่หลักของสภาพัฒน์นอกจากการเขียนแผนพัฒนาประเทศแล้ว ยังทำหน้าที่เสมือนเป็นเลขาธิการของ ค.ร.ม. ซึ่ง ค.ร.ม. จะฟังความคิดเห็นของสภาพัฒน์เป็นหลัก เราได้นำเสนอข้อมูลพื้นฐานในลักษณะรายงานการศึกษาเบื้องต้นเรื่อง เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ของประเทศไทยซึ่งเนื้อหาเป็นการเปรียบเทียบเศรษฐกิจของประเทศไทยกับประเทศตัวอย่าง คือ ฮองกง อังกฤษ และออสเตรเลีย โดยจะมีการเรียนรู้จุดอ่อนและจุดแข็งของทั้ง 3 ประเทศที่ดำเนินการมาก่อนประเทศไทย และนำวิธีการมาประยุกต์ใช้กับประเทศไทยได้อย่างไรบ้าง ประเทศไทยมีองค์กรที่คล้ายกับทั้ง 3 ประเทศอย่างไรบ้าง และมีข้อบกพร่องในส่วนใด หลังจากมีการสรุปความเป็นไปได้ และจัดทำเป็น Recommendation โดยคร่าวๆ ซึ่งสภาพัฒน์ได้เสนอต่อไปยังคณะรัฐมนตรี ซึ่งคุณอภิรักษ์ โกษะโยธิน ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี ได้เห็นด้วยกับเรื่องที่ ค.ร.ม. นำเสนอ จึงได้เสนอโครงการนี้ให้กับนายกรัฐมนตรี พิจารณา จนได้รับการผลักดันให้เป็นนโยบายแห่งชาติ นอกจากนี้ยังได้รับการยกระดับให้เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ที่จะนำมากระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศ หรือ Stimulus Package รอบ 2 (SP2) อีกด้วย

ต่อจากนั้น สภาพัฒน์ในฐานะเจ้าภาพในเบื้องต้นได้ประกาศเชิญชวนไปยังทุกกระทรวงทบวงกรมว่า ผู้ที่ทำงานสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์สามารถส่งโปรเจกต์เข้ามาร่วมคัดเลือกซึ่งมีกระทรวงต่างๆ ให้ความสนใจส่งโปรเจกต์งานเข้าร่วมคัด

www.creativethailand.org

เลือกจำนวนมาก เช่น กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงอุตสาหกรรม ฯลฯ ทำให้กระทรวงที่ผ่านการคัดเลือกได้รับทรัพยากรกระจายอยู่ทั่วไป ซึ่งทำให้ได้เงินเท่าที่ทราบมากกว่าหมื่นล้านบาท และสิ่งที่ได้รับกลับมาจากสภาพัฒน์คือ การได้ทำเมืองสร้างสรรค์

ACT : ขอถามต่อไปว่า ทำไมถึงต้องเป็นเมืองสร้างสรรค์ หรือ Creative City และจะมีรายละเอียดอย่างไร

คุณกิตติรัตน์ : ในเวลาเริ่มต้นโครงการช่วง 4 ปีที่ผ่านมา เราได้ทำการศึกษาและจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับ Creative Economy และ Creative City ไว้จำนวนมาก ดังที่ปรากฏใน www.creative-thailand.org ของ TCDC และเราเห็นว่าในภาครัฐได้มีการทำในส่วนของการ Awareness การวาง Infrastructure ฯลฯ แต่ยังมีสิ่งที่ขาดหายไปคือ เรื่องของการกำหนด Policy และการทำให้แนวคิดนี้เป็นที่จับต้องได้ในสังคมคือ เราต้องทำสิ่งแวดล้อมกายภาพที่สร้างสรรค์ควบคู่ไปกับนโยบายเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ด้วยจึงจะได้ผล ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่มาของคำว่า เมืองสร้างสรรค์ หรือ Creative City

ขอเรียนเพิ่มเติมว่า ขณะนี้ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์เรามีงาน 3 โปรเจกต์ใหญ่ที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสถาบันบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ หรือ สบร. ที่ท่านพลเรือเอกฐนิธ กิตติอำพน เป็นผู้อำนวยการ งานแรก คือ งานปมเพาะธุรกิจสร้างสรรค์ มี สบร. เป็นผู้ดำเนินการเอง ส่วนงานเชิงวัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์ทวีปสยามเป็นผู้ดำเนินการ และงานด้าน Creative City ทาง TCDC เป็นผู้รับผิดชอบ โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มงานใหญ่ และแตกย่อยออกเป็น 7 โปรเจกต์ย่อย กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มการวิจัย หรือ Research กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มในเรื่องของการพัฒนาพื้นที่ หรือ Area Development และกลุ่มที่ 3 เป็นเรื่องของการรณรงค์ หรือ Campaign โดยมีรายละเอียดดังนี้

- กลุ่มที่ 1** เป็นกลุ่มในเชิง Research มี 3 โปรเจกต์ คือ
 1. โครงการศึกษาแนวทางการปรับปรุงเมือง Creative City โดยเริ่มต้นจากกรุงเทพฯ เป็นที่แรก โดยการ Research ข้อมูล

พื้นฐานของกรุงเทพฯ มีการทำ Focus Group เรียนรู้โครงสร้างพื้นฐานและโครงการผู้ประกอบการ ในขั้นตอนสุดท้ายจะสร้างเป็น Recommendation ขึ้นว่า หากจะทำกรุงเทพฯ ให้เป็นเมืองสร้างสรรค์ต้องทำอย่างไรบ้าง อะไรคือจุดแข็งและจุดอ่อน อะไรที่ยังขาดและต้องเพิ่มเติมอะไร ที่ส่วนไหน

2. โครงการ Creative City ส่งเสริมเอกลักษณ์ของภูมิภาค เป็นการศึกษาแนวทางการปรับปรุงเช่นเดียวกับโครงการที่ 1 แต่เป็นการศึกษาอีก 6 จังหวัดทั่วประเทศไทย ซึ่งในภูมิภาคจะมีทั้งการวิจัยและมีเงินส่วนหนึ่งใช้ในการสร้างพื้นที่ตัวอย่าง หรือ Pilot Project ขณะนี้มีจังหวัดที่ร่วมโครงการแล้ว คือ เชียงใหม่ ไครราช เป็นต้น
3. โครงการจัดทำแผนที่แหล่งผลิตงานภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชน หรือ Skill Mapping ต้องทำความเข้าใจว่า ในเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ 1 ในปัจจัยที่สำคัญ คือ สินทรัพย์และทักษะทางวัฒนธรรม ถ้าเราไม่สามารถจะ Identify ทักษะพิเศษที่อยู่ในเมืองหรือพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งได้ ผู้ประกอบการจะมองไม่เห็นแหล่งผลิตและหากันไม่เจอ โดยโครงการนี้ Skill Mapping จะทำกรุงเทพฯ ให้เป็น Pilot Project ก่อน ซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างการศึกษากลุ่มทักษะที่อยู่ในเมืองที่มีความแตกต่างกัน เช่น ทักษะช่างไม้ ช่างทองเหลือง ช่างเครื่องหนัง ฯลฯ โดยจะทำแผนที่ให้เชื่อมโยงกับ Google Map ให้สามารถใช้งานได้จริง คือ เกิดการเชื่อมต่อกับ network

กลุ่มที่ 2 เป็นเรื่องของ Area Development จากโครงการ Area Bangkok Cultural City โดยจะดำเนินการที่กรุงเทพฯ เป็นหลัก โดยจะมีการเข้าไปพัฒนาพื้นที่จริงในลักษณะการเพิ่มพื้นที่กิจกรรม เพิ่มพื้นที่พัฒนา และเพิ่มพื้นที่สร้างสรรค์ให้กับเมืองตัวอย่างเชิงวัฒนธรรม เช่น ปรับปรุงพื้นที่เชิงวัฒนธรรม อาทิ ตลาดน้ำ พื้นที่รอบวัด ฯลฯ หรือ การทำ Creative Studio เพื่อจัดพื้นที่เชื่อมต่อทางธุรกิจให้นักออกแบบเข้ามาทำงานร่วมกัน จัดให้มีหน้าร้านสำหรับใช้ติดต่อกับลูกค้าเพื่อขายสินค้า โดยจะมีการคัดเลือกบุคคลสาย Creative 4 กลุ่ม คือ กลุ่มศิลปินวัฒนธรรม กลุ่มสื่อ กลุ่มวัฒนธรรม และ กลุ่มดีไซน์

กลุ่มที่ 3 ส่วนของการรณรงค์ หรือ Campaign ได้แก่ โครงการ Creative City Expo ที่กรุงเทพฯ เป็นพื้นที่หลักและมีโครงการต่อเนื่องเป็นครั้งที่ 2 คือโครงการนำ Creative City Expo เผยแพร่สู่ภูมิภาคในประเทศไทยได้รับทราบด้วย และโครงการสุดท้ายเป็นการสร้างภาพลักษณ์ให้ประเทศไทยด้านเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ ด้วยการผลักดันให้กรุงเทพฯ เป็นหนึ่งในโครงการเมืองสร้างสรรค์ และเป็นเครือข่าย Creative City Network ที่ดำเนินการโดยองค์การยูเนสโก

ผลสรุปของการจัดงานมหกรรม Creative City Expo ต้องการสื่อให้เห็นว่า เมืองสร้างสรรค์ ไม่ได้เกี่ยวข้องกับเมืองที่สวยงามมากนัก แต่เป็นเรื่องของการสร้างงาน สร้างโอกาส สร้างธุรกิจ

และระดมเงินทุนเข้าเมือง เพื่อเป็นจุดขายของเมือง โดยใช้ทุนทางความคิด สติปัญญา และวัฒนธรรมของตนเองเป็นหลัก และยังมีกิจกรรมอื่นๆ คือ นิทรรศการ สัมมนา ร้านขายของ ตลาดปล่อยแสง การเรียนรู้ผ่านสื่อต่างๆ โดยหลังจากนั้นจะนำงาน Expo มาย่อส่วนเพื่อนำไปประกอบการ Road Show ในภูมิภาค 3 จังหวัด

ACT : ไม่ทราบว่ายี่ห้อ TCDC ได้กำหนดวางแผนการขับเคลื่อนโครงการเหล่านี้ได้อย่างไรบ้าง

อาจารย์กิตติรัตน์ : การขับเคลื่อนโครงการเกิดจากความร่วมมือของหลายส่วนในหน่วยงานเองและจากหน่วยงานภายนอก แต่งานส่วนใหญ่เราจะวางแผนและบริหารจัดการเอง เพราะเรามีช่องทาง Outsource อยู่แล้ว แต่ว่าบางโครงการที่มีความจำเพาะเจาะจงอาจส่งต่อไปกับหน่วยงานภายใต้ สปร. อื่นๆ

ACT : ในฐานะที่เป็นผู้ประกอบการวิชาชีพทั้ง 4 สาขา มีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องกับโปรเจกต์นี้ได้อย่างไร

อาจารย์กิตติรัตน์ : ผมคิดว่า ผู้ประกอบการวิชาชีพสามารถเข้ามามีส่วนร่วมร่วมกับโครงการได้ตั้งแต่ระดับนโยบาย เพราะเรามีคณะกรรมการดูแลในแต่ละส่วนงาน โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญ ตัวแทนจากสภาสถาบัน ตัวแทนวิชาชีพ เข้ามาร่วมพิจารณาให้ความคิดเห็น แต่ตามที่เรียนไปแล้วว่าเป็นบทบาทโดยไม่ตรงมากนัก ซึ่งผมเชื่อว่าสิ่งที่เรากำลังดำเนินการในเรื่องเหล่านี้เป็นการสร้างบรรยากาศของเมือง ส่งเสริมการเรียนรู้ ทำให้เกิดธุรกิจายขึ้น ทำให้เกิดผลลัพธ์กับคนในวงการอาจเป็นไปได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม แต่ถ้าเราการมองจากโครงการ Creative Economy จะเห็นความเกี่ยวข้องชัดเจนกว่า เพราะหลังจากนี้กระทรวงการคลังจะเข้ามาร่วมโปรเจกต์ด้วย ซึ่งอาจทำให้เกิดการสร้างสิทธิพิเศษทางภาษี เช่น บริษัทออกแบบจ่ายค่าภาษีจำนวนน้อยลง โรงงานที่จ้างดีไซน์เนอร์ออกแบบงานจะได้รับการยกเว้นภาษี เป็นต้น ซึ่งจะส่งผลให้มีการจ้างงานเพิ่มขึ้น การปกป้องและสิทธิทางปัญญาจะมีเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังเกิดการตลาดหรือทางออกเพื่อการสร้างธุรกิจเพิ่มมากขึ้น

เป็นที่ทราบกันดีว่า ทรัพย์สินทางปัญญาเป็นลักษณะของการปกป้องเป็นส่วนใหญ่ แต่ยังขาดเรื่องการสร้างโอกาสจากธุรกิจจากสิ่งที่มีเรามีอยู่ เราได้พัฒนาในส่วนนี้ โดยเริ่มจากการวางแผนสร้างความเข้าใจ การเผยแพร่ความเข้าใจ สร้าง Demand ในเชิงครีเอทีฟ รวมถึง Demand ของสถาปนิกและนักออกแบบ ให้เพิ่มมากขึ้นด้วย และการทำ Linkage การพัฒนาเครือข่ายทำให้เกิดการพบปะกันของผู้คนได้มากขึ้น ผู้ประกอบการจะมีโอกาสได้พบกับผู้ออกแบบมากขึ้น โอกาสการจ้างงานก็จะสูงขึ้นตามมาด้วย ซึ่งผู้ที่อยู่ในวงการออกแบบจะได้รับประโยชน์นี้ด้วย นอกจากนี้ยังถือเป็นการให้ความรู้กับคนทั่วไปด้วยการสร้างแหล่งเรียนรู้ให้กับ

ภาพจากคุณกิตติรัตน์ ปิติพานิช

คนทั่วไปได้มากขึ้น โดยรวมแล้ว Creative Economy ทำให้ทราบว่าการออกแบบทำให้ชีวิตดีขึ้นอย่างไร ทำให้เกิดโอกาสทางธุรกิจ และคนที่อยู่ในวิชาชีพก็จะได้มีโอกาสมากขึ้น โดยอาศัยการผลิตต้นจากภาครัฐ เพราะสิ่งที่ภาครัฐลงทุนในประเทศไทยหากมีเรื่อง Creative City และ ดีไซน์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย โดยมีรัฐบาลเป็นผู้กำหนด Policy จะทำให้เกิดผลกำไรทั้งวงการออกแบบโดยตรงและทำให้เกิดการจ้างงานบุคคลสายการออกแบบตามมาด้วย ซึ่งเรื่องนี้เกิดขึ้นแล้วในแทบยุโรปและอเมริกา ไปเจอทุกงานต้องผ่านการประกวดแบบทั้งหมด สิ่งเหล่านี้ทางภาครัฐจะกระตุ้นให้เกิดความคิดในเชิงสร้างสรรค์มากขึ้น

ACT : มีประเด็นอื่นเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ในประเทศไทยหรือไม่

อาจารย์กิตติรัตน์ : การพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ พื้นฐานควรเริ่มต้นด้วยวัฒนธรรมเดิม แต่ควรมีพื้นที่สำหรับวัฒนธรรมย่อย และวัฒนธรรมใหม่ เพราะการผสมผสานความหลากหลายของวัฒนธรรมจะทำให้เกิดเป็นบรรยากาศของเมืองใหม่ๆ ขึ้นมาเสมอ เช่น จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่มีนักศิลปะ และนักคิดที่มีความสามารถอยู่มาก บุคคลเหล่านี้สามารถสร้างงานแปลกใหม่จากการผสมผสานระหว่างประวัติศาสตร์กับวัฒนธรรมใหม่และเกิดเป็นนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ของเมืองได้เป็นอย่างดี เราจึงอยากให้เกิดการสร้างสรรคในลักษณะนี้ขึ้นในประเทศไทย การทำโครงการเมืองสร้างสรรค์ร่วมกับองค์กรยูเนสโกเป็นการสร้างรากฐานในการทำโครงการอื่นๆ กับองค์กรยูเนสโก และเป็นการกระตุ้นในบุคคลหรือหน่วยงานหันมาพัฒนาทักษะการทำงานของตนเองเพื่อให้ผลงานเป็นหนึ่งในโครงการขององค์กรยูเนสโก และยังเป็นการสร้างความสำเร็จในผลงานสร้างสรรค์ที่ได้เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เกิดเลือนไป

ACT : สิ่งที่ยากฝากถึงสมาชิกสภาสถาปนิก

อาจารย์กิตติรัตน์ : เมื่อถึงจุดจุดหนึ่งแต่ละโครงการจะเกิดการประชุมพิจารณาเชิงลึกในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นระยะๆ จึงอยากฟังความคิดเห็นจากผู้ประกอบวิชาชีพหลายๆ ท่าน จึงขอเชิญชวนให้ทุกท่านได้มีส่วนร่วมในลักษณะเหมือนที่เราจัดประชุม Kick Off โครงการ Bangkok : Creative City ไปแล้ว หรือโครงการบางส่วนอาจมีการจัดเป็นการประกวดแบบ หรือรับสมัครผู้ประกอบการเข้ามาร่วมงานด้วยบ้าง เคยมีโอกาสได้พูดคุยกับ Professor ชาวสวีเดน อาจารย์สอนด้าน Entrepreneurship ที่มหาวิทยาลัยรังสิต ท่านเล่าให้ฟังว่าจากการค้นหาเรื่องราว Entrepreneurship คนไทยมี Entrepreneurship สูงที่สุดในโลก แต่การจะประสบความสำเร็จได้นั้นต้องอาศัยความร่วมมือ และทักษะที่แข็งแกร่งของผู้ร่วมทีม ดังนั้นคนไทยควรเสริมความรู้เรื่องเทคโนโลยี วัฒนธรรม หากมีไม่ครบถ้วนก็ควรหาวิธีเติมเต็มจากการหาความรู้เอง และจาก Partner อื่นๆ ดังนั้น ตามแนวคิดเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ สิ่งที่เราหวังว่าจะเกิดมากขึ้น คือ การทำงานร่วมกันระหว่าง Industry และการค้นหาทักษะและความร่วมมือใหม่ๆ

ผมเคยเรียนกับอาจารย์ท่านหนึ่งที่อเมริกา Prof. Daniel Libeskind เคยแนะนำว่า ในฐานะสถาปนิก คุณจะทำอะไรเวลาเดินเข้าร้านหนังสือ ท่านบอกว่า ถ้าหากต้องการรู้เรื่อง Architecture เพิ่มเติม อย่าเดินไปในส่วนหนังสือ Architecture เหมือนที่เราชอบทำๆ กัน ให้ดูหนังสือประเภทอื่น คุณถึงจะได้ความรู้ใหม่ๆ การดูแค่เรื่องเดิมๆ ก็จะเหมือนเป็นการ recycle สิ่งที่อยู่แล้ว ก็ไม่จำเป็นว่าจะรู้เรื่องเดิมๆ อีกทำไม การดูเรื่องอื่นๆ จะทำให้เราได้เรียนรู้สิ่งใหม่ เกิดการพัฒนา และจะช่วยให้เกิดประโยชน์ใหม่ๆ เรื่องเหล่านี้เป็นสิ่งที่อยากเห็นในเมืองสร้างสรรค์ เพราะท้ายที่สุดแล้วภาครัฐจะเป็นเพียงตัวกลางให้เกิดความเชื่อมต่อกันเท่านั้น แต่ความจริงแล้วสิ่งสร้างสรรค์เหล่านี้จะเกิดขึ้นได้จากตัวบุคคลไม่ใช่ภาครัฐ ขอขอบคุณครับ ACT